

KORTE MEDEDEELINGEN

Ziekte bij *Corypha Utan* te Sindangbarang. — Over het mislukken van den bloei en ook van jonge vruchten bij den bekenden gebang-palm (*Corypha Utan*) in het Zuiden van Tjiandjoer, voornamelijk langs de kuststreek gelegen tusschen de Tjoedjoeng en de Tjiwidig, onderdistrict Tjidaoen, distr. Sindangbarang, in 1939 kan ik het volgende mededeelen.

Over een „te vroegtijdig” afsterven bij ruim 50 % van de aldaar in dit jaar bloeiende gebang-palmen kan zeer zeker gesproken worden. Geteld werden ruim 40 zieke (i. c. mislukte bloei en vruchtdracht) tegen

slechts 14 vruchtdragende gebangs, op eene oppervlakte van ca 20 km². Voor het eerst sedert het jaar 1920 werd dit merkwaardig verschijnsel waargenomen.

Bijgaande foto's — genomen in het z. g. savannen-gebied Poerawajang Tjibatoehawoe — geven e. e. a. duidelijk weer (fig. 1-4).

De eerste bloeiende gebangs werden waargenomen op 1 Januari en de laatste twee op 15 Mei 1939. Na 15 Mei werd geen bloei meer geconstateerd.

Bloei mislukte geheel of ten deele (fig. 1, 2), de héél jonge vrucht viel grootendeels af, terwijl nu nog (einde November) jonge en vooze vrucht dagelijks afvalt (fig. 4).

De periode tusschen bloei en het afwerpen van de laatste rijpe vruchten bedraagt normaal 1½ tot ongeveer 2 jaar. In den regel werpt de „gebang” zijn blad vrijwel geheel af tijdens den bloei en gedurende den tijd dat de palm jonge vruchten draagt. De stam, behalve de kroon met vruchten trossen, is dan geheel kaal (fig. 3).

Zooals op bijgaande foto's is waar te nemen, is het in dit jaar juist 't tegengestelde, nl.: een kroon met kale vruchttakken en daaronder aan den stam nog heel wat blad; deels verdroogd, doch ten deele nog

groen, hetgeen zelfs nu nog in November j.l., dus ruim 6 tot 10 maanden na den bloei, het geval is.

In het geheele hierboven omschreven savannen-gebied waren op 1 Januari 1939 nog slechts 2 (twee) gebang-palmen over (bloei vóórjaar 1938), die rijpe en rijpende vruchten droegen, welke nu eerst (einde 1939), geheel verdwenen zijn: afgevallen en deels opgegeten door de kadantja (*Ducula aenea*) en de kangkarèng (*Anthracoceros coronatus*), terwijl in voorgaande jaren doorgaans nog 10 tallen, in volle vruchtdracht staande gebangs in dat savannen gebied werden waargenomen.

Het „te vroegtijdig afsterven” van de bloeiende en jonge vruchtdragende gebangs (grootendeels binnen de 3 à 6 maanden na den bloei) zal zeer waarschijnlijk toegeschreven moeten worden aan de abnormale weersgesteldheid in het vorig en ook in dit jaar (vele en late regens tot ongeveer medio Augustus)

Gewoonlijk begint in deze Zuidkust-streek de kentering in April of Mei en is het daar in de maanden Juni/Juli reeds vrij droog. De maand Augustus is gewoonlijk de droogste maand (absoluut geen regens) en het kwam in voorgaande jaren vaak voor, dat de grond daar door de droogte overal scheuren en barsten vertoonde. In 1938 en ook in dit jaar gedurende den (korten) Oostmoeson was dat savannen-gebied nog vrij drassig.

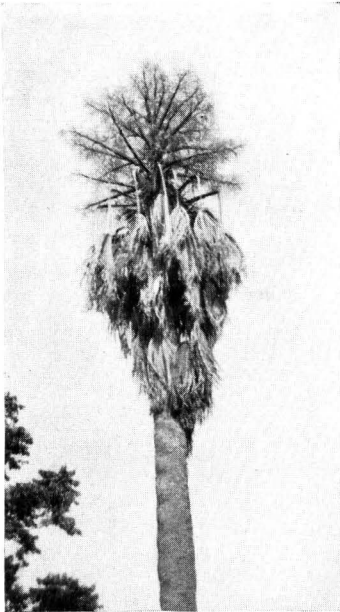

Fig. 2. Mislukte bloei.

Fig. 1. Mislukte bloei.

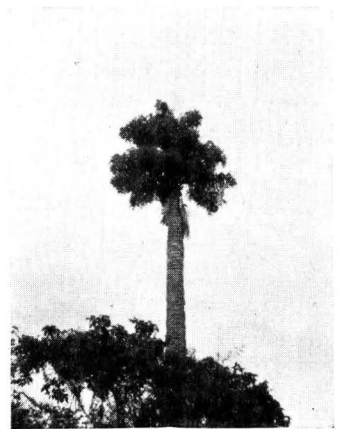

Fig. 3. In volle vruchtdracht.

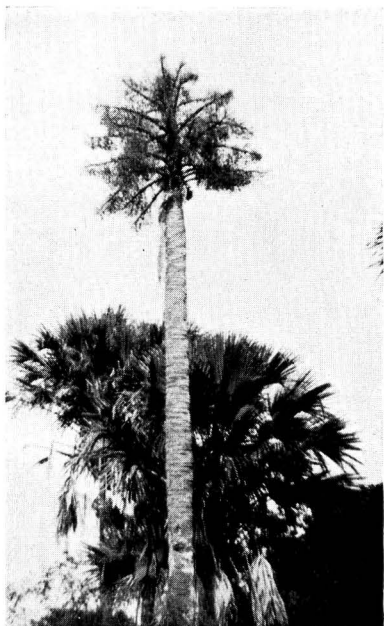

Fig. 4. Jonge vooze vrucht valt dagelijks af.

Behalve bij den gebang-palm werd hetzelfde verschijnsel nog waargenomen bij enkele andere, aldaar voorkomende vruchtboomen, waarover t. z. t. nog enkele mededeelingen.

Hierbij kan nog worden opgemerkt, dat de gebang-palm (*Corypha Utan*) in deze Zuidkust-streek het meest voorkomt tusschen de Tjioedjoeng (10 km ten Oosten van Sindangbarang) en de Tjiwidig (O.-grens v/d Boschreserve Tjipandak, ca. 23 km van Sindangbarang).

Ook andere vruchtboomen (o.a. de kiara (*Ficus*), mangga (*Mangifera*), sempoer (*Dillenia*) en kendal hebben in 1939 slecht gebloeid en vrucht gedragen, hetgeen m.i. zeer waarschijnlijk moet worden toegeschreven aan den abnormaal langen westmoeson in 1939.

Ook dit jaarschijnt de bloei niet bijster goed te verlopen. In hetzelfde gebied van het distr. Sindangbarang heb ik van Jan. tot medio Maart 1940 geen enkele bloeiende gebang-palm waargenomen.

Bandoeng, 10 Dec. 1939 en 18 Maart 1940.

R. H. A. VAN MAARSEVEEN

Zeldzame trekvogels. — Naar aanleiding van hetgeen de heer VAN BEMMEL in de Februari-aflevering van dit blad over de *Drieteenige Strandlooper* en zeldzame trekvogels in het algemeen schreef, kan ik het volgende mededeelen.

Tijdens de vele tochten die ik in de „wintermaanden” van 1937, '38 en '39 naar het Zuiderstrand van Oost-Java ondernam, is mij bij practisch elke gelegenheid gebleken dat *Crocethia alba* hier gedurende

het trekseizoen een zeer algemeene verschijning is. Niet zelden waren er troepen, tot over de honderd stuks aan de monding van de Kali Pantjer bezig met voedsel zoeken, wat op het eerste gezicht veel weg heeft van krijgertje spelen met de het strand opschietende golven, waarvoor ze „en masse” de beenen nemen om bij het terugtrekken van het water eveneens en masse het verloren terrein al pikkende te herwinnen. Dit schijnbare spelletje wordt af en toe door een toertje over de branding onderbroken, waarna de heele bende een honderd meter verderop een nieuw jachtterrein van voren af aan begint te bewerken, net zoo lang totdat alle magen tot berstens toe gevuld zijn. Vervolgens treedt een periode in die gevuld wordt met de zorgen voor het toilet. Er zijn er die zich zitten te baden dat het water in het rond spat, anderen nemen een ligbad, waarbij ze half op zij liggend één vleugel wat uitspreiden. Een gedeelte staat zich te poetsen en de rest „staat te kijken naar wat de anderen doen”; een geliefde bezigheid schijnt ook het op-één-pootje-wat-rondhinken te zijn, waarbij spelenderwijs de eventueel vrijgekomen plaats in de maag wordt aangevuld. Dit zijn naar mijn aantekeningen de bezigheden van deze vogels in de morgenuren tot omstreeks tien uur. Tegen dien tijd had de vloed zóveel terrein gewonnen dat het tijd werd zich op een iets hooger gelegen zandplaat terug te trekken, waar van een welverdiende rust op één dan wel twee pooten geruimen tijd genoten werd. Niet zelden komen op zoo'n zandplaat ook verschillende soorten sterns, die den morgen op zee doorgebracht hebben, in groote troepen neerstrijken. Ook met *SICCAMA* zag ik eens zoo'n legertje 3-teenigen samen met een troep van ruim 80 *Sterna bergii cristata* aan de genoemde riviermonding.

Op de plaats waar zoo'n onuitputtelijke overvloed van voedsel „voor 't oppikken” is, zijn vanzelfsprekend ook talloze andere vogels aan te treffen, welke vrijwel uitsluitend tot de verwanten van den boven besproken strandlooper behooren. Daar ik vrees geheel buiten het kader der „Korte Mededeelingen” te geraken als ik van alle door mij aldaar verzamelde zeldzame vogels een korte beschrijving met enkele beknopte waarnemingen zou geven, mag ik voorloopig volstaan met het noemen van vier zeer zeldzame gasten, t. w.:

Erolia acuminata (HORSF.), de Siberische Bonte Strandlooper, waarvan tot voor kort slechts één ex. voor Java bekend was (door HORSFIELD in 1821 verzameld). Het zich in mijn collectie bevindende, door Dr M. BARTELS gedetermineerde exemplaar (♀), schoot ik op 18 Sept. '38 aan de Zuidkust.

Numenius minutus GOULD, een zeer klein wulpje (zie voetnoot op blz. 36 van CHASEN'S

„Handlist of Mal. Birds”, Singapore '35, waaruit blijkt dat dit het eerste met zekerheid voor Java vastgestelde ex. is), dat ik in gezelschap van SICCAMA dd. 19 Nov. '38 aan de Zuidkust verzamelde.

Glareola isabella (VIEILL.), de bruine vorkstaartpluvier uit Australië, waarvan het voorkomen op Java wel verondersteld werd (zie BARTELS en STRESEMANN: „Syst. Uebers. der bisher v. Java nachgew. Vögel”, *Treubia*, XI, 1929, blz. 101, onder *Stiltia isabella*), doch tot 17 Sept. '39 nog niet geconstateerd was.—Mogelijk is op grond van het zich in het Rijksmuseum te Leiden bevindende „Skelett” door PETERS deze soort in zijn 'Handlist' ook voor Java opgegeven, ofschoon niet door hem vermeld is waarop deze opgave berust.

Calidris canutus canutus (L.), de kanoet-strandlooper, waarvan ik dd. 20 Nov. '39 een ex. (het derde voor Java) uit een troepje van 15 stuks schoot.

Voor verdere bijzonderheden mag ik verwijzen naar het eerstdaags in *Ardea* verschijnende artikel over 51 tot nu toe voor Oost-Java onbekende, dan wel ongenoemde vogels.

G. O. „Klatakan”, Tanggoel, Februari 1940.

J. G. KOOIMAN.

Talhoutjes van sagostammen als voedsel voor paarden. — Door bemiddeling van Dr O. POSTHUMUS kregen wij eenige gegevens en foto's van een wellicht bij vele lezers van ons tijdschrift onbekend gebruik van sagostammen als veevoeder.

Algemeen worden sagostammen ter Sumatra's Westkust als een soort armoedsvoer beschouwd, waarmede de inzender der gegevens, de Heer Ir

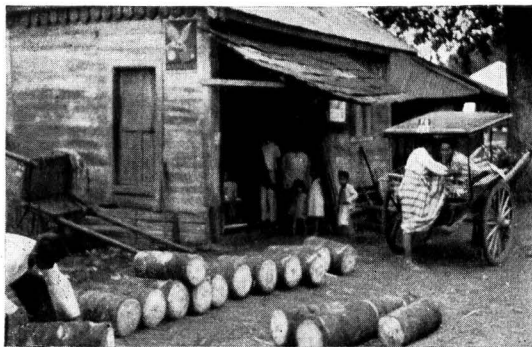

Fig. 2. Stamstukken van sago worden uitgezocht en gestapeld.

Fig. 1. De karren komen volbeladen naar de pasar.

H. A. POLDERMAN, Landbouwconsulent ter S.W.K. te Padang, het niet eens is. Deze beschouwt het juist als een krachtvoer; het wordt gegeven naast

gesneden gras. Op het dak van een der karren in fig. 4 ziet men zoo'n grasbundel.

Over het algemeen worden paardjes ter S.W.K. zeer goed gevoed en zien er dan ook behoorlijk uit. Hun voeding per dag is als volgt: $1/4-1/2$ stuk fijngehakte roembia-stam: waarde ca 10 cent (stam van de arèn-palm wordt ook gebruikt, hetgeen duurder is), 3 bundels gesneden gras: waarde ca 9 cent, dedek: waarde 10 cent, voorts af en toe wat padi en palmsuiker: per dag getaxeerd op ca 5 cent. Totaal wordt dus naar schatting dagelijks aan voedsel gegeven ter waarde van ca 30-35 cent, terwijl de inkomsten voor een sadopaard per dag getaxeerd worden op ca f 1.00.

Zooals uit de foto's blijkt (fig. 1-4) worden de stamstukken van de sago per pedati van de vindplaatsen naar de centra gebracht. Een goede sagopalm levert 4-6 goede stamstukken ter waarde van f 1.00 à f 1.50 op de vindplaats zelve, indien deze tenminste niet al te ver afgelegen is.

Fig. 3. Wachtend op koopers.

De fijngehakte stam dient ook als eendenvoer, terwijl ze soms ook gegeven wordt aan karbouwen en ander vee.

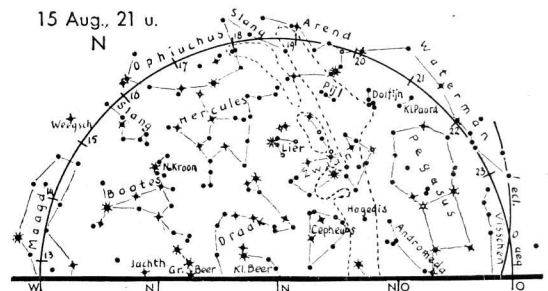
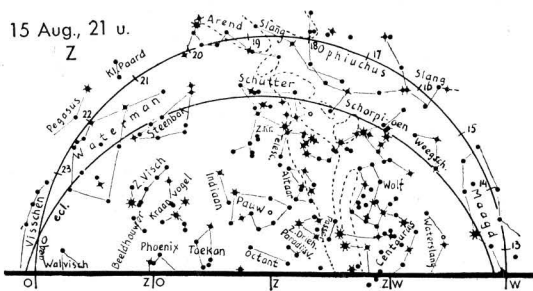
Fig. 4. De grobakvoerder gaat naar huis met sago en gras voor zijn paard.

De heer Ir RODERKERK deelde mij nog mede, dat sagoschijven als veevoeder voor sadopaardjes te Benkoelen en onmiddellijke omgeving ook algemeen worden gebruikt.

Merkwaardig is, dat op Java, waar toch zeer veel paarden worden gehouden en (althans in West Java) veel kirai groeit, het gebruik van sagostammen als veevoeder (nog) geen ingang gevonden heeft.

VAN STEENIS

DE STERRENHEMEL IN AUGUSTUS

STERRENGROOTTEN: 0 en 1 ★, 2 ★, 3 ★, 4 ● ; veranderlijk ○

GELDIGHEID DER STERRENKAARTJES:

15 April	15 Mei	15 Juni	15 Juli	15 Aug.	15 Sept.
5 u.	3 u.	1 u.	23 u.	21 u.	19 u.

Aan het begin der maand gelden zij één uur later, op het einde één uur vroeger.

MAANPHASEN. — N.M. 4 Aug.; E.K. 10 Aug.; V.M. 23 Aug.; L.K. 26 Aug.

PLANETEN. — MERCURIUS is morgenster, maar in ongunstige positie (grootste westelijke elongatie op 10 Aug.).

VENUS bereikt de grootste helderheid op 2 Augustus, is morgenster en komt ongeveer te 3 u. op MARS staat op 30 Augustus in conjunctie met de zon en is ongeschikt voor de waarneming.

JUPITER (R.K. 2.9 in de Ram) komt op den eersten te 0.1 u. op, op den laatsten reeds te 22.2 u.

SATURNUS staat nu zeer dicht bij JUPITER; in den nacht van 15 op 16 staan zij in conjunctie.

De Bilt.

S. W. VISSER.